

Bildningsnämnden

2025-06-17

§ 61

Remiss: Skärpta villkor för friskolesektorn (SOU 2025:37)
BN/2025:286**Beslut**

1. Bildningsnämnden beslutar i enighet med tjänsteutlåtandet från Bildningsförvaltningen.

Sammanfattning av ärendet

Texten inleds med en bakgrund och ett syfte för att sedan ge en kort beskrivning på de olika områden som berörs. Avslutningsvis redovisas Tingsryds kommuns kommentarer och synpunkter.

Bakgrund och syfte med reformen

Sedan friskolereformen genomfördes i början av 1990-talet har det svenska skolväsendet genomgått omfattande förändringar. En av de mest framträdande effekterna har varit den kraftiga ökningen av fristående förskolor och skolor. Dessa verksamheter drivs av enskilda huvudmän – i regel privata aktörer såsom aktiebolag, stiftelser eller ideella föreningar – men finansieras till övervägande del med offentliga medel, framför allt genom det kommunala skolpengssystemet.

Med denna utveckling har också ett växande behov av insyn, kontroll och kvalitetssäkring blivit tydligt. Trots att skattemedel används för att finansiera dessa verksamheter, saknas i dag tillräckliga verktyg för att säkerställa att resurserna används korrekt och i enlighet med syftet: att ge barn och elever en likvärdig och kvalitativ utbildning. Kritik har under lång tid riktats mot att vinstuttag, ekonomiska överföringar och kortsiktigt ägande i vissa fall gått före barnens och elevernas behov.

Mot denna bakgrund har en statlig utredning haft i uppdrag att ta fram ett antal förslag som syftar till att stärka kontrollen över hur skolpengen används. Reformens mål är att säkerställa att offentliga medel går till den pedagogiska verksamheten, att kvaliteten höjs, samt att de huvudmän som driver fristående skolor och förskolor har ett långsiktigt, seriöst och barnfokuserat engagemang.

Justerare

Utdragsbestyrkande

Bildningsnämnden

2025-06-17

§ 61 fortsättning

Förslag och huvudområden

Reformen omfattar flera centrala områden som tillsammans ska skapa ett mer robust, rättssäkert och transparent system för fristående verksamheter inom skola och förskola.

1. Vinstbegränsningar och värdeöverföringsförbud

För att säkerställa att pengar som tilldelas skolor genom skolpengen stannar i den pedagogiska verksamheten föreslås införandet av ett värdeöverföringsförbud i tre särskilt kritiska situationer:

- **Vid nyetablering:** Under de första fem åren efter start får ingen vinst tas ut.
- **Vid ägarbyte:** Om ett företag som driver skolverksamhet byter ägare, gäller samma femåriga förbud.
- **Vid kvalitetsbrister:** Om en skola fått anmärkningar vid tillsyn, stoppas möjligheten att föra över vinster tills dessa brister är åtgärdade.

Med värdeöverföringar avses bland annat utdelningar till ägare, koncernbidrag, återbetalningar och andra uttag som inte gynnar skolenheten direkt. Syftet är att minska incitamenten för kortsiktigt vinstdrivande beteende.

2. Krav på ekonomisk särredovisning

För att kunna följa pengaflöden och säkerställa att medel används på rätt sätt införs krav på att större huvudmän måste redovisa ekonomin per skolenhet. Detta gäller dock inte för mindre aktörer som endast driver en skola eller förskola, där ekonomin redan är överblickbar i boksluten. Kravet på särredovisning är ett centralt verktyg för att förebygga att pengar förs över till annan, icke utbildningsrelaterad verksamhet.

3. Återkrav av skolpeng och skärpta sanktioner

För att förstärka det offentliga ansvaret föreslås att både kommuner och staten ska ges rätt att kräva tillbaka skolpeng i fall där medel utbetalats felaktigt eller där huvudmannen brutit mot regler. Utöver detta skärps möjligheten till sanktioner vid tillsyn, vilket ska göra det tydligare vilka konsekvenser regelbrott får.

Justerare

Utdragsbestyrkande

Bildningsnämnden

2025-06-17

§ 61 fortsättning

4. Ny prövning vid större förändringar

Om en skolverksamhet genomgår betydande förändringar – som exempelvis flytt, ägarbyte eller omorganisation – ska en ny ansökan om godkännande krävas. Detta för att säkerställa att de nya förhållandena fortfarande uppfyller kraven i skollagen och andra styrdokument.

5. Styrning, insyn och EU-rätt

En särskild utmaning är att skolpeng i dag tillfaller huvudmannen, som ofta driver flera skolor eller annan verksamhet. Det gör att medlen kan användas på sätt som är svåra att granska. Samtidigt måste förslagen vara förenliga med EU:s regelverk, däribland principerna om fri etablering och tjänsteutövning. Reformförslagen har därför utformats för att hålla sig inom de ramar EU-rätten sätter upp, utan att ge avkall på skyddet av offentliga resurser.

Fördjupade åtgärder och kompletterande regleringar**Värdeöverföringsförbud vid brister**

Skolinspektionen föreslås få befogenhet att införa ett särskilt förbud mot vinstuttag i enskilda skolenheter där allvarliga brister konstaterats. Förbudet gäller i två år och syftar till att säkerställa att resurser används till att åtgärda bristerna.

Skärpta ekonomiska krav

För att minska risken för konkurser och oseriös verksamhet föreslås tydligare krav på ekonomisk stabilitet. Fokus ligger på resultat, likviditet, eget kapital samt ägarstruktur. I bedömningen får myndigheten även ta hänsyn till koncernens samlade ekonomi.

Reglerad skolnedläggning

Huvudmän måste anmäla nedläggningar senast 1 november året innan den planerade stängningen. Syftet är att ge kommuner och vårdnadshavare rimlig tid för omställning. Utebliven anmälan kan leda till sanktionsavgifter.

Justerare

Utdragsbestyrkande

Bildningsnämnden

2025-06-17

§ 61 fortsättning

Utländskt ägande och säkerhet

Med hänsyn till nationell säkerhet föreslås att Lagen om granskning av utländska direktinvesteringar (från 2023) används för att stoppa oönskade utländska ägare. Ett generellt förbud mot icke-EU-ägande anses dock inte förenligt med EU-rätten.

Skärpt tillsyn och tydligare ansvar**Sanktionsavgifter**

För att skapa en starkare efterlevnad av regelverket föreslås att Skolinspektionen ges möjlighet att ta ut sanktionsavgifter vid olika former av regelbrott. Dessa kan variera från 10 000 till 10 miljoner kronor, beroende på överträdelsens allvar och huvudmannens ekonomiska kapacitet.

Villkor för statsbidrag

Huvudmän som söker riktade statsbidrag för kvalitetsutveckling måste visa att de inte gjort värdeöverföringar under perioden och att de inte har förelägganden med vite under det senaste året.

Tvångsförvaltning

Om en verksamhet missköts allvarligt, men det inte är lämpligt att dra in godkännandet, föreslås att Skolinspektionen ska kunna tvångsförvalta skolan – på huvudmannens bekostnad – för att skydda elevernas utbildning.

Elevers rätt att bli hörda

I enlighet med barnkonventionen föreslås att elever under 16 år ska kunna höras av Skolinspektionen utan vårdnadshavarens medgivande, så länge samtalen är frivilliga och sker med hänsyn till elevens mognad.

Justerare

Utdragsbestyrkande

Bildningsnämnden

2025-06-17

§ 61 fortsättning

Beslutet skickas till
Utbildningsdepartementet

Justerare

Utdragsbestyrkande